

نگاهی به حقوق رسانه

• دکتر باقر انصاری^۱

عضو هیئت علمی دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی

شده است. دایرکردن این دوره‌ها در حالی صورت می‌گیرد که منابع آموزشی این رشته به زبان فارسی، انگشت‌شمار و اندک است. از این‌رو، در چنین فضایی، نشر هر نوع اثر فارسی، اعم از تألیف و ترجمه، به ادبیات حقوق رسانه‌ای کشور، امر درخور تقدیری است که باید حمایت و تشویق شود.

با وجود این، از آنجا که هنوز مفاهیم و اصطلاحات تخصصی این رشته فراگیر نشده و به دیگر سخن، زبان مشترک برای این رشته حقوقی شکل نگرفته است، مؤلفان و مترجمان آثار مرتبط با حقوق رسانه باید زحمت و دقت مضاعفی را متقبل شوند تا آثاری که عرضه می‌کنند عاری از ایرادات آشکار باشد. در واقع، آثاری که در این عرصه منتشر می‌شوند، سنگ اول بنای حقوق رسانه را در جامعه ما تشکیل می‌دهند که چون کج نهاده شوند بنای کجی را بنیان خواهند نهاد.

کتاب حقوق رسانه^۲ تألیف پیتر کری و جو ساندرز با ترجمه دکتر حمیدرضا ملک‌محمدی که به‌همت نشر میزان منتشر شده است، وضع حقوق رسانه را در انگلستان منعکس می‌کند و قطعاً برای علاقه‌مندان حقوق رسانه قابل استفاده است. یکی از مؤلفان این کتاب، یعنی پیتر کری، از افراد شناخته‌شده در حوزه حقوق رسانه است که در سال ۱۹۹۶ کتاب حقوق رسانه را به‌همت انتشارات سویت و مکسول^۳ در لندن منتشر کرد و به شهرت رسید. در واقع، کتابی که دکتر ملک‌محمدی ترجمه کرده، نسخه تکمیل‌شده کتاب قبلی پیتر کری است.

با آنکه عنوان این کتاب حقوق رسانه است، اما در آن تنها به محدودیت‌های حاکم بر فعالیت‌های رسانه‌ای توجه شده و بخش مهمی از مباحث حقوق رسانه نظیر بنیادهای نظری حقوق رسانه، نحوه تأسیس مؤسسات رسانه‌ای یا نحوه مبادرت به فعالیت رسانه‌ای در آن مطرح نشده است. در بحث بنابرین، عنوان کتاب مذکور با محتوایش تناسب ندارد. از سوی دیگر، در این کتاب همانند سایر کتاب‌های حقوقی انگلیس، از تقسیم‌بندی‌های متداول در آثار حقوقی مشابه فرانسوی که در نوشته‌های حقوقی ما نیز رعایت می‌شود، اثری به‌چشم نمی‌خورد و این امر ممکن است به‌ویژه خوانندگان حقوقی را که با کتاب‌های نوشته‌شده به‌سبک فرانسوی‌ها انس گرفته‌اند، دچار سردرگمی کند. از نکات قوت این کتاب می‌توان به وجود شواهد و مثال‌های واقعی برای هریک از مباحث اشاره کرد که خواننده را در تطبیق قوانین و مقررات با وقایع و مسائل عالم رسانه راهنمایی می‌کند.

■ کری، پیتر؛ ساندرز، جو (۱۳۸۶). حقوق رسانه، ترجمه: حمیدرضا ملک‌محمدی، تهران: میزان، ۳۳۶ ص، شابک: ۹۶۴-۵۱۱-۰۴۹-۱

حقوق رسانه که در کشور ما به‌ابتکار دکتر معتمدزاد، پدر ارتباطات ایران، سال‌هاست با عنوان حقوق ارتباط جمعی شناخته شده و در دانشکده‌های علوم اجتماعی برای دانشجویان علوم ارتباطات تدریس می‌شود، در سال‌های اخیر اهمیت زیادی در محافل دانشگاهی، به‌ویژه محافل حقوقی، یافته است. به‌گونه‌ای که امسال در رشته کارشناسی ارشد حقوق ارتباط جمعی در دانشکده‌های حقوق دانشگاه علامه طباطبایی و دانشگاه شهید بهشتی و رشته کارشناسی ارشد حقوق رسانه در دانشگاه سوره، به‌طور رسمی دانشجوی پذیرفته

با وجود این، متأسفانه ترجمه کتاب مذکور با دقت لازم صورت نگرفته و ترجمه‌های عمومی و غیرتخصصی در سراسر کتاب به‌ویژه در عناوین برخی از فصل‌ها سبب شده است که مطالب برخی از بخش‌های کتاب برای خواننده، غریب و نامأنوس و نامفهوم به‌نظر آید. برای مثال، عناوین فصل‌های پنجم و هفتم چنین وضعی دارند و ترجمه آن تخصصی نیست:

عنوان فصل پنجم (obscenity and indecency) به «قباحت و زشتی» ترجمه شده، در حالی که ترجمه تخصصی آن «عفت عمومی» است و عنوان فصل هفتم (contempt of court) به «اهانت به دادگاه» ترجمه شده، در حالی که ترجمه تخصصی آن «اخلال در رسیدگی‌های قضایی» است. این ترجمه اشتباه، سراسر متن فصل مذکور را تحت‌الشعاع خود قرار داده و به جملات و عبارات پردازی‌های نامعقول و نامفهوم منجر شده است. از سایر ترجمه‌های غیرتخصصی که برخی از آنها عنوان‌های فرعی کتاب را تشکیل می‌دهد، می‌توان به ترجمه‌های زیر اشاره کرد:

۱. ترجمه "case" در بسیاری از صفحات نظیر صفحه ۳۳، ۳۵، ۴۸ و ۵۳، به «مورد» به جای ترجمه به «دعوا یا قضیه».
 ۲. ترجمه "action" به «اقدام» به جای ترجمه به «دعوا» در صفحه ۴۸ و سایر صفحات.
 ۳. ترجمه "discharge" به «بخشودگی» به جای ترجمه به «تبرئه» در صفحه ۶۲.
 ۴. ترجمه "defamation" به «افترا» به جای ترجمه به «هتک حرمت» در صفحه ۷۰ و سایر صفحات. افترا از نظر حقوقی تعریف خاصی دارد و یکی از مصادیق هتک حرمت است. توهین و نشر اکاذیب از دیگر مصادیق هتک حرمت هستند. این ترجمه اشتباه در سراسر کتاب مشهود است.
 ۵. ترجمه "libel and slander" به «تهمت یا اهانت» به جای ترجمه به توهین در شکل پایدار و توهین در شکل زودگذر در صفحه ۷۰ و سایر صفحات. این دو اصطلاح در نظام حقوقی ما وجود ندارد و از اصطلاحات خاص حقوق انگلستان هستند. در زبان فارسی سعی می‌شود باید با ترجمه مفهومی، معنای آنها به خواننده منتقل شود.

۶. ترجمه "privilege" به «برتری» به جای ترجمه به «امتیاز» در صفحه ۸۵ و سایر صفحات.

۷. ترجمه "innocent dissemination" به «بی‌گناهی» به جای ترجمه به «انتشار بدون تقصیر» در

صفحه ۸۵ و سایر صفحات.

۸. ترجمه "offer of amends" به «جبران خسارت» به جای ترجمه به «پیشنهاد جبران خسارت» در صفحه ۸۵ و صفحات دیگر.

۹. ترجمه "publication" به «چاپ» به جای ترجمه به انتشار در صفحه ۸۵.

۱۰. ترجمه "malice" به «غرض‌ورزی» به جای

ترجمه به «سوءنیت» در صفحه ۸۸ و سایر صفحات.

۱۱. ترجمه "attribution right" به «حق اسناد» به جای ترجمه به «حق انتساب اثر» در صفحه ۱۵۵ و سایر صفحات.

۱۲. ترجمه "laws" به «حقوق» به جای ترجمه به «قانون» در صفحه ۱۶۴ (هیچ نوع حقوق خاصی وجود ندارد).

۱۳. ترجمه "authorship" به «تألیف» به جای ترجمه به «مؤلف‌بودن» در صفحه ۱۳۱ و سایر صفحات.

۱۴. ترجمه "absolute liability" به «مسئولیت تمام» به جای ترجمه به «مسئولیت مطلق یا مسئولیت بدون تقصیر» در صفحه ۲۱۷ و سایر صفحات.

۱۵. ترجمه "juveniles and children's Act" به «قانون افراد جوان و کودکان» به جای ترجمه به «قانون کودکان و نوجوانان» در صفحه ۲۱۷ و سایر صفحات.

در مجموع، از متن ترجمه‌شده چنین برمی‌آید که مترجم با اصطلاحات و الفاظ و مفاهیم حقوقی آشنایی کافی نداشته (تحصیلات مترجم در رشته علوم سیاسی بوده است) و نیز به جای مراجعه به واژه‌نامه‌های تخصصی حقوقی برای ترجمه برخی از اصطلاحات، به واژه‌نامه‌های عمومی مراجعه کرده است. این امر سبب شده است ترجمه‌ای غیرتخصصی و با ایرادات بسیار وارد ادبیات رسانه‌ای کشور شود. ویرایش متن ترجمه‌شده می‌توانست به رفع بسیاری از اشتباهات کمک کند. ناشر کتاب نیز، که یک ناشر متخصص حقوقی است، می‌توانست با بررسی اجمالی متن ترجمه‌شده به برخی از اشتباهات آشکار پی‌برد و معادل‌های حقوقی دقیق برای آنها پیشنهاد کند که متأسفانه از این امر غفلت کرده و سرعت را فدای دقت کرده است.

پی‌نوشت‌ها:

1. b_ansari@sdu.ac.ir
2. Media Law
3. Sweet & Maxwell

با آنکه عنوان این کتاب حقوق رسانه است، اما در آن تنها به محدودیت‌های حاکم بر فعالیت‌های رسانه‌ای توجه شده و بخش مهمی از مباحث حقوق رسانه، نظیر بنیادهای نظری حقوق رسانه، نحوه تأسیس مؤسسات رسانه‌ای یا نحوه مبادرت به فعالیت رسانه‌ای در آن مطرح نشده است